

NIEUWSBRIEF PADDESTOELLENWERK GROEP DRENTHE

NUMMER 7

JUNI 2006

**Redactie: Eef Arnolds &
Bernhard de Vries**

**Adres redactie en secretariaat:
Bernhard de Vries
Roerdomplaan 222
7905 EL Hoogeveen**

INHOUD

Het jaar 2005: warm en wisselvallig	2
Activiteiten van de PWD in 2005	3
Excursies	3
Overige bijeenkomsten van de PWD	4
Voortgang van de paddenstoelenkartering in Drenthe – Roeland Enzlin en Eef Arnolds	5
Opsporing verzocht: het Beukenkorrelkopje – Bernhard de Vries	12
De excursies van de PWD in 2005 – Eef Arnolds, Rob Chrispijn, Cees Koelewijn, Klaas van der Veen en Bernhard de Vries	14
Brandende kwestie – Rob Chrispijn	24
Ecologisch bermbeheer – Cees Koelewijn	27
Wat doet de paddenstoelenwerkgroep?	28
De nieuwsbrief	28

HET JAAR 2005: WARM EN WISSELVALLIG

Het lijkt langzamerhand normaal te worden: 2005 hoorde tot de warmste jaren van de afgelopen 100 jaar. De meteorologische herfst, september tot en met november, was zelfs de warmste sinds het begin van systematische metingen, zo'n 300 jaar geleden. Aan de paddenstoelen was dat niet direct te merken. Nog geen spectaculaire invasie van mediterrane types! Het milde weer was wel een prettige bijkomstigheid gedurende de talrijke paddenstoelenexcursies.

De verdeling van de neerslag was opmerkelijk. Juli en augustus waren nat en inderdaad: de paddenstoelen schoten als paddenstoelen uit de grond. Eind augustus stonden in de wegbermen veel stekelzwammen en ander fraai spul. De PWD-excursie rondom Bankenbos op 29 augustus was achteraf de topper van het seizoen. September en oktober waren aan de droge kant en zo viel het hoogseizoen wat tegen. November had een normale neerslaghoeveelheid en tot begin december konden de inventarisaties doorgaan. Met Kerstmis stonden er zelfs nog mooie Eekhoortjesbroden in het centrum van Hoogeveen!

Door het lange seizoen konden in Drenthe veel waardevolle gegevens over paddenstoelen worden verzameld. Het provinciaal bestand, met 149.000 waarnemingen tot en met 2004, is vorig jaar met meer dan 20.000 data uitgebreid. Dat is ongeveer een derde van het totale aantal jaarlijkse meldingen in Nederland. Niet slecht voor een middelgrote provincie met een klein mycologisch kader!

Ongeveer 6000 van deze waarnemingen komen voor rekening van de PWD excursies die door steeds meer belangstellenden worden bezocht en waarbij de doelstellingen steeds ambitieuzer worden. Dit seizoen werden tijdens 14 excursies 77 kilometerhokken aangedaan, waarbij in totaal 689 soorten zijn genoteerd. Daaronder waren maar liefst 152 Rode-lijstsoorten. Dat wijst er wel op dat 2005 genoeg aangename mycologische verrassingen in petto had. De excursieverslagen in deze nieuwsbrief bieden een bloemlezing van interessante waarnemingen. Uit het enorme aantal van 14.000 waarnemingen buiten de PWD excursies blijkt wel dat velen ook op eigen gelegenheid bos en veld zijn ingetrokken. Wij zijn iedereen voor zijn of haar bijdrage zeer erkentelijk.

Verder staat dit nummer vooral in het teken van de voortgang van onze kartering, die in diverse tabellen en kaartjes wordt belicht. Bernhard de Vries vestigt gewoontegetrouw de aandacht op een mycologisch kleinood met een oproep om het Beukenkorrelkopje in Drenthe te ontdekken. De eerste versie van dit artikel werd, zoals u kunt lezen, al door de werkelijkheid achterhaald. In de serie paddenstoelenbeheer gaat Rob Chrispijn in op het lot van paddenstoelen op brandplekken en belicht Cees Koelewijn de praktijk van ecologisch bermbeheer.

Eef Arnolds en Bernhard de Vries

ACTIVITEITEN VAN DE PWD IN 2006

EXCURSIES

Voor alle excursies van de PWD verzamelen we **om tien uur** op het aangegeven punt. De excursies duren meestal tot in de middag. Voor informatie kunt u bellen met de excursieleider. Een uur vóór en tijdens de excursies zijn de meeste excursieleiders ook mobiel bereikbaar (zie hieronder). Bij ongunstige omstandigheden, zoals langdurige droogte, kan een excursie worden afgelast.

Tijdens de excursies voeren we zo veel mogelijk karteringswerk uit, maar er is ook aandacht voor instructie van beginners. Goed schoeisel en wat proviand worden aanbevolen.

Uit een oogpunt van milieuzorg en kostenbesparing wordt gecombineerd reizen naar de excursies aanbevolen. Een adressenlijst van excursiegangers met telefoonnummers kan bij het secretariaat worden aangevraagd.

Telefoonnummers excursieleiders:

<i>Naam</i>	<i>Telefoon</i>	<i>Mobiel</i>	<i>e-mail</i>
Eef Arnolds	0593-523645	06-27340356	eefarnolds@hetnet.nl
Rob Chrispijn	0521-381934	06-43506780	rob.chrispijn@hetnet.nl
Roeland Enzlin	0592-243231	---	enz@kpnplanet.nl
Cees Koelewijn	050-5010740	06-29510222	ceesjannie@hetnet.nl
Klaas van der Veen	0522-257651	06-41617843	veen07-01@hetnet.nl
Bernhard de Vries	0528-265234	06-55812374	elbern@planet.nl

Maandag 21 aug. Peizermaden e.o., natte bosjes, schraallanden en wegbermen.

Verzamelen bij de kerk in Peize. Leiding: Cees Koelewijn.

Maandag 28 aug. Peelincksbos bij Assen, veelbelovend gemengd bos met oude lanen. Verzamelen bij de Mr. Sickensbrug over de Drentsche Hoofdvaart in Bovensmilde. Leiding: Rob Chrispijn.

Zondag 3 sept. Boswachterij Grolloerveld. Verzamelen bij de kerk van Grolloo. Leiding: Roeland Enzlin.

Maandag 11 sept. Oosterhesselen, bosjes en lanen in oud cultuurlandschap.

Verzamelen bij de kerk in Oosterhesselen. Leiding: Eef Arnolds.

Maandag 18 sept. Bossen bij Elim. Verzamelen in Hollandscheveld bij kerk langs Rechttuit (232,9/525,0). Leiding: Bernard de Vries

Maandag 25 sept. Amerika en omstreken, onbekende bossen en heideveldjes. Verzamelen langs de Norgerweg in Roderesch tegenover de herberg. Leiding Cees Koelewijn.

Zondag 1 okt. Het verre oosten. Bosjes en schrale lanen in de veenkoloniën.

Verzamelen Nieuw-Amsterdam bij de brug over de Hoogeveensche vaart (afslag naar Schoonebeek). Leiding: Rob Chrispijn

Maandag 9 okt. Spannende bosjes tussen Zuidwolde en de Reest. Verzamelen op het kruispunt in Linde (226,9/517,3). Leiding Klaas van der Veen.

Maandag 16 okt. Staatsbossen in het Ellertsveld. Verzamelen Schoonoord, brug over Oranjekanaal. Leiding: Eef Arnolds

Maandag 23 okt. Drents-Friese Wold n.a.v. de dreigende kap van naaldbossen in dit Nationale Park. Verzamelen Wateren, parkeerplaats langs Bosweg (215,8/546,9). Leiding: Rob Chrispijn

Maandag 30 okt. Boswachterij Hooghalen. Verzamelen Hooghalen, bij café Napoleon aan de zuidelijke ingang van het dorp bij de rotonde in de weg Beilen-Assen (coördinaten 232,7/548,6) Leiding: Bernard de Vries

Maandag 6 nov. Drents-Friese Wold. Als 23 oktober. Leiding: Rob Chrispijn.

Zondag 12 nov. De overgang van Hondsrug naar veenkoloniën. Verzamelen bij de kerk in Nieuw-Buinen (258,7/553,1). Leiding: Roeland Enzlin.

OVERIGE BIJEENKOMSTEN VAN DE PWD

De bijeenkomsten worden gehouden in de werkruimte van Eef Arnolds, Holthe 21, Beilen. De werkgroepavonden zijn bedoeld voor het gezamenlijk bekijken en determineren van vers materiaal. Iedere keer zal speciale aandacht worden besteed aan een groep paddenstoelen, maar ander materiaal is ook welkom.

Dinsdag 12 september 19.30u. Werkgroepavond met speciale aandacht voor Satijnzwammen.

Maandag 2 oktober 19.30u. Werkgroepavond met speciale aandacht voor Vezelkoppen.

Dinsdag 31 oktober 19.30 u. Werkgroepavond met speciale aandacht voor Mycena's en verwanten.

ZATERDAG 18 NOVEMBER 13.30 TOT 20 UUR.

DRENTSE ZWAMDAG.

Bij gunstig weer een korte excursie in de omgeving.

Eef Arnolds: Terugblik op het excursieseizoen.

Rob Chrispijn: Vezelkoppenrevue. Een diaserie met zoveel mogelijk soorten Vezelkoppen. Mooie dia's van anderen welkom ter completering van het overzicht. Graag uiterlijk 12 november melden aan Rob.

Roeland Enzlin: Vorderingen bij de inventarisatie van Drenthe.

Cees Koelewijn: De meetpunten van het paddenstoelenmeetnet rond Roden.

Bijdragen van deelnemers, bijvoorbeeld dia's van bijzondere vondsten of probleemgevallen. Graag uiterlijk 11 november melden aan Eef.

De avond wordt afgesloten met een eenvoudige doch voedzame maaltijd, bestaande uit koude en warme gerechten die door de deelnemers worden meegenomen (dus dit keer geen restaurant...). Details over een taakverdeling volgen later. Ook eventuele partners zijn welkom!

VOORTGANG VAN DE PADDENSTOELENKARTERING IN DRENTHE

Roeland Enzlin en Eef Arnolds

In de vorige nieuwsbrief hebben we al aandacht besteed aan de ontwikkelde methodiek om de volledigheid van de inventarisatie van kilometerhokken in Drenthe te beoordelen. Het was toen nog moeilijk om kaartjes te tonen van de actuele stand van zaken omdat de gegevens over de te verwachten soortenaantallen alleen met de hand op kaarten waren ingekleurd. Inmiddels heeft Roeland deze gegevens voor alle 2841 Drentse kilometerhokken gedigitaliseerd, waardoor een presentatie van diverse kaartbeelden nu wel mogelijk is. Deze kaartjes zijn uitermate nuttig bij het plannen van het veldwerk, niet alleen voor werkgroepexcursies maar ook voor individuele inventarisaties in het komende seizoen.

Een ander probleem bij het vervaardigen van actuele kaartjes was tot nu toe de lange tijd (ongeveer een jaar) die ligt tussen het veldwerk en opname van onze gegevens in het waarnemingenbestand van de Nederlandse Mycologische Vereniging. Deze vertraging werd enerzijds veroorzaakt door de tijd die nodig was voor het digitaliseren van gegevens uit onze notitieboekjes, anderzijds door de noodzakelijke, tijdrovende controles die door de bestandsbeheerder Ad van den Berg moeten worden uitgevoerd voordat een grote set gegevens aan het basisbestand van de NMV kunnen worden toegevoegd. Voor de voortgang van onze kartering was dit een grote handicap.

Ook deze problemen zijn nu opgelost. De invoering van de Drentse streeplijst heeft de route tussen veldwerk en computer zeer vereenvoudigd en verkort. Dankzij de inspanningen van Roeland, Bernhard en vooral Grieta Fransen uit Maassluis (dank, dank!) zijn vrijwel alle gegevens al dit voorjaar gedigitaliseerd. En dankzij een provinciaal schaduwbestand, beheerd door Roeland, kunnen we deze gegevens naar eigen behoefte toevoegen. Hierdoor is nu op elk moment een actueel overzicht van de Drentse paddenstoelenwaarnemingen leverbaar.

Aantallen soorten per kilometerhok

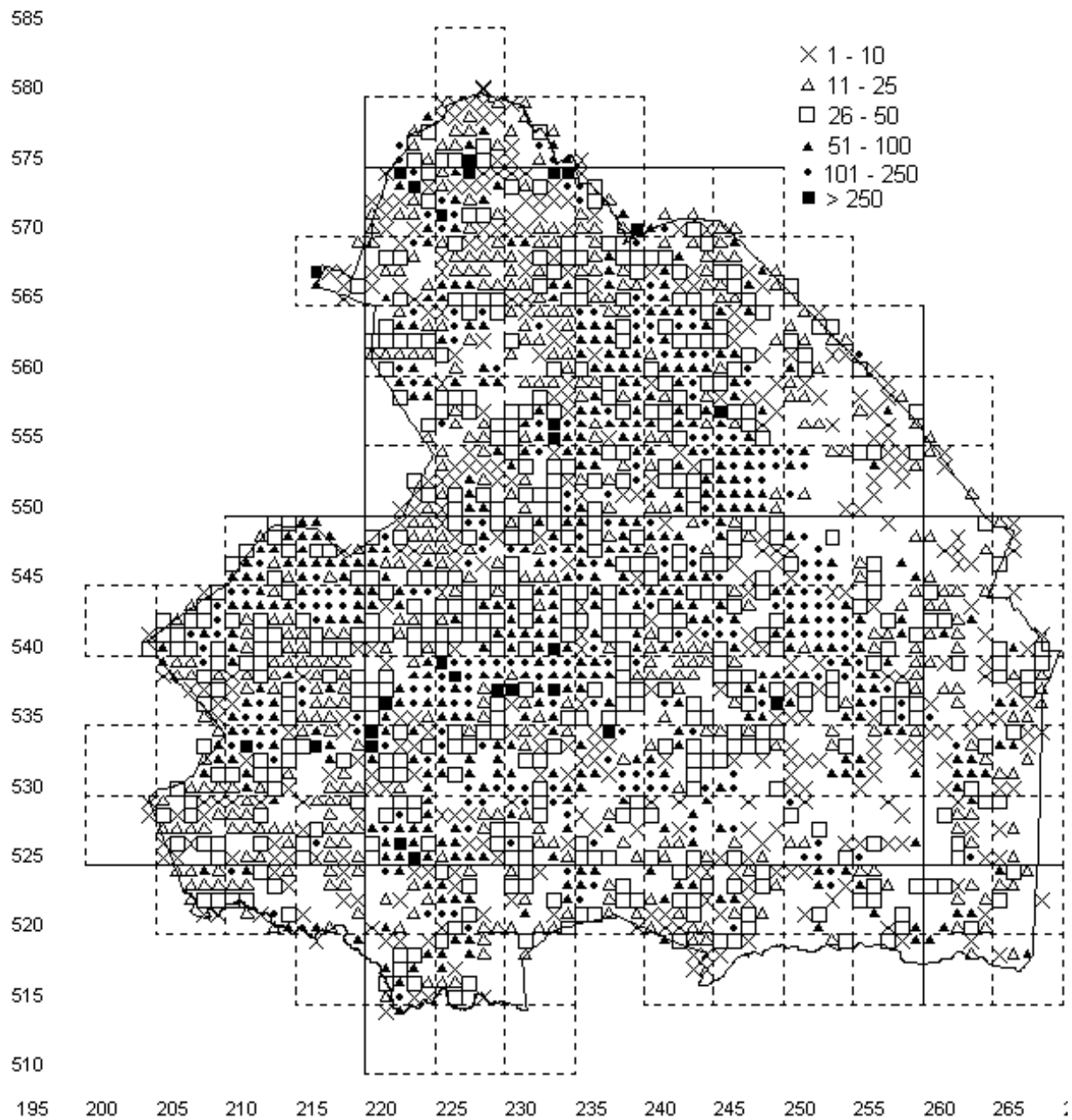
Traditiegetrouw wordt hierbij een kaartje van het **aantal soorten per kilometerhok** (in klassen) afgedrukt (figuur 1), zoals eerder gepresenteerd in o.a. Nieuwsbrief no. 5 (2004). De belangrijke vorderingen bij de inventarisatie worden bij een vergelijking al in één oogopslag duidelijk. De cijfers worden samengevat in Tabel 1. Uit een kwart van de Drentse hokken is nog steeds geen enkele soort bekend, maar dit percentage steekt uitermate gunstig af bij het landelijke gemiddelde: van alle Nederlandse kilometerhokken moet nog 54 % het zonder meldingen van paddenstoelen doen! Tien procent van de hokken in Drenthe telt thans meer dan 100 soorten. Dit percentage ligt landelijk op 5,4 %. De provincie is dus al aanmerkelijk beter onderzocht dan het grootste deel van Nederland.

Tabel 1.

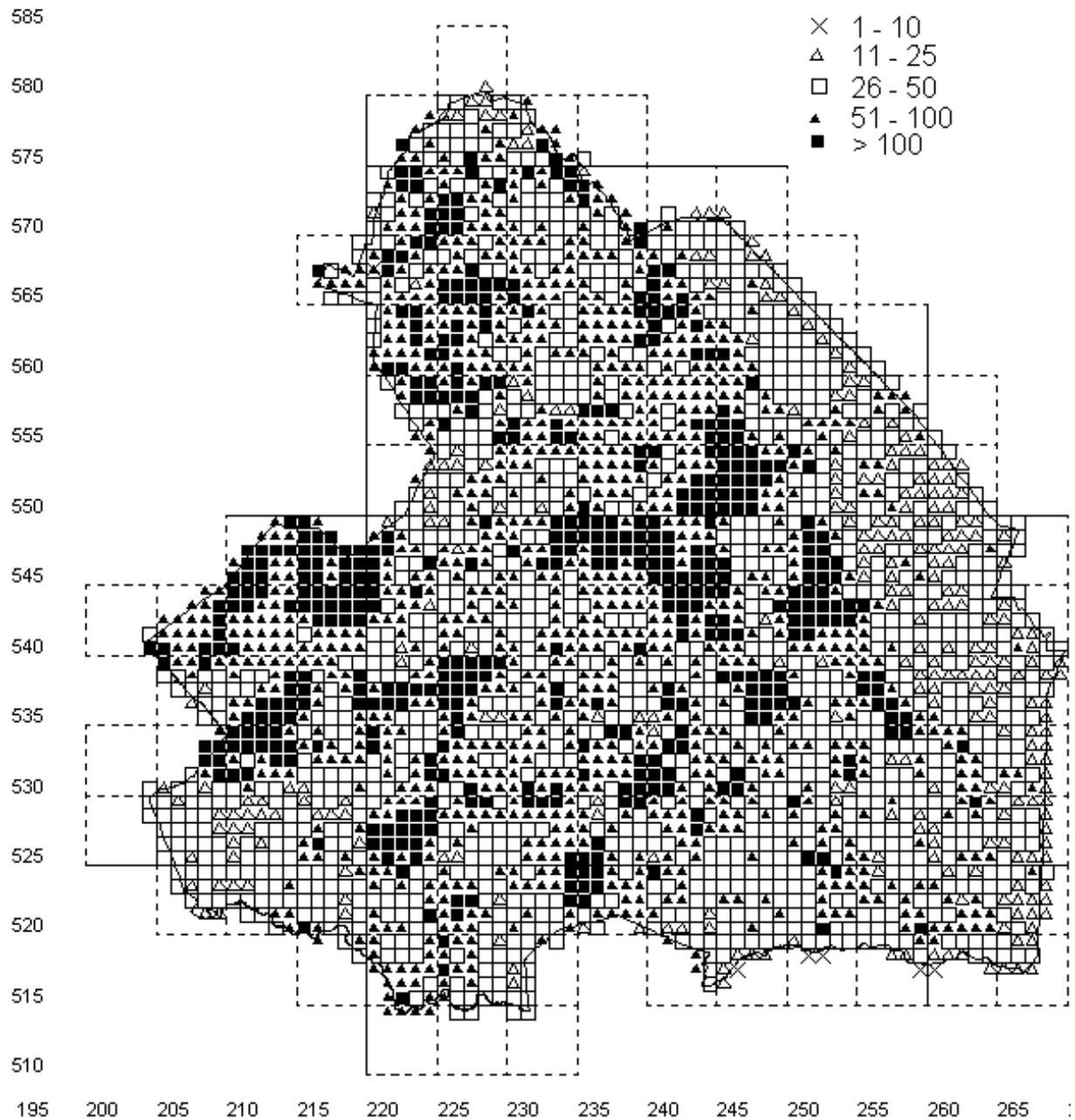
Aantal hokken in Drenthe behorende tot zeven klassen van aantallen soorten paddenstoelen.

Klasse met aantal soorten	2003	2004	2005	% hokken in 2005
0	1093	971	719	25
1-10	550	541	414	15
11-25	387	422	470	17
26-50	330	372	489	17
51-100	285	330	479	17
101-250	177	183		
>250	19	23	samen 270, splitsen	

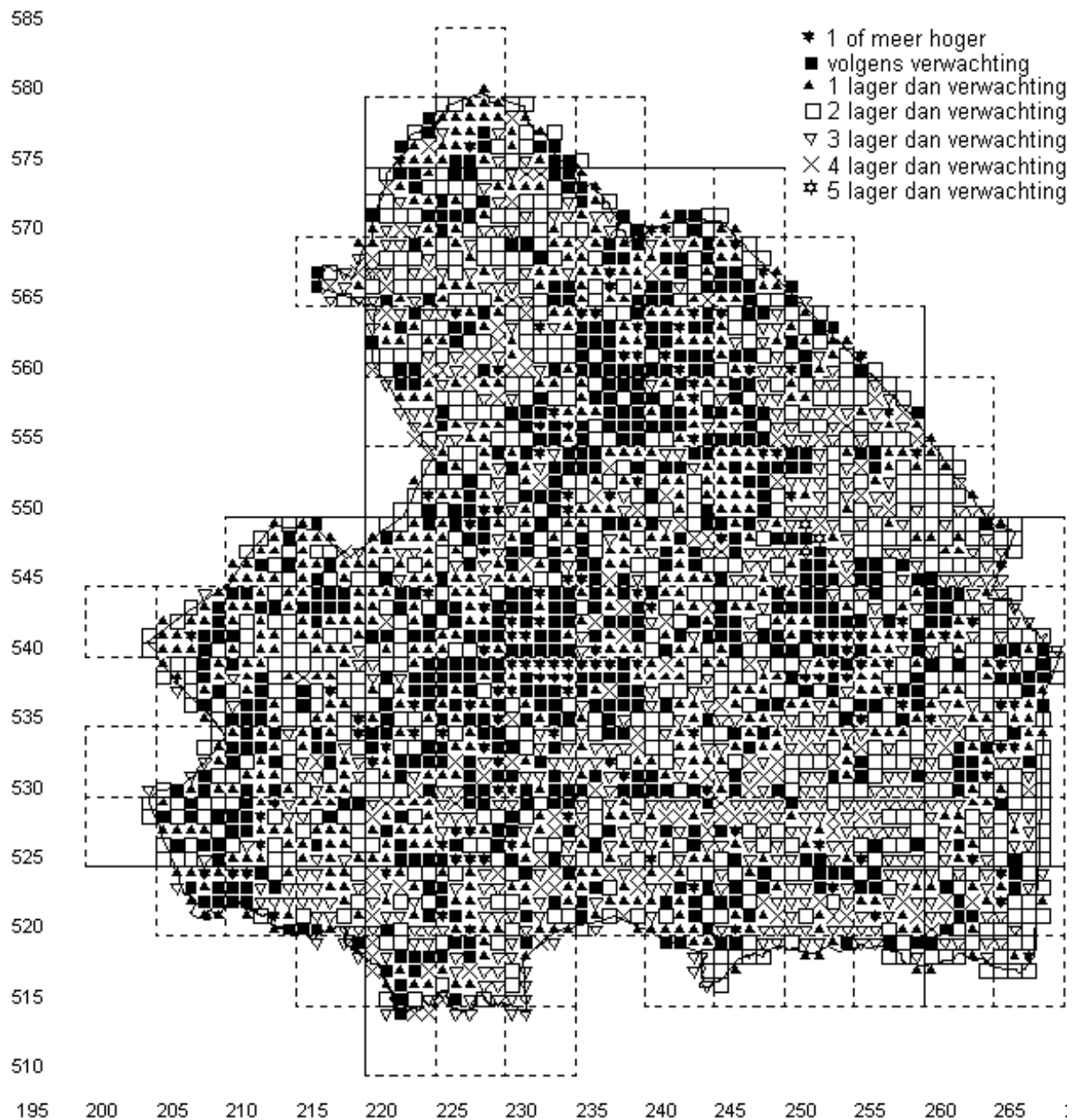
Figuur 1. Aantal soorten paddenstoelen per kilometerhok in Drenthe
Stand van zaken per 1 juni 2006

Figuur 2. Verwachtingenkaart. Verwacht aantal soorten paddenstoelen per kilometerhok in Drenthe bij eenmalige inventarisatie in hoofdseizoen

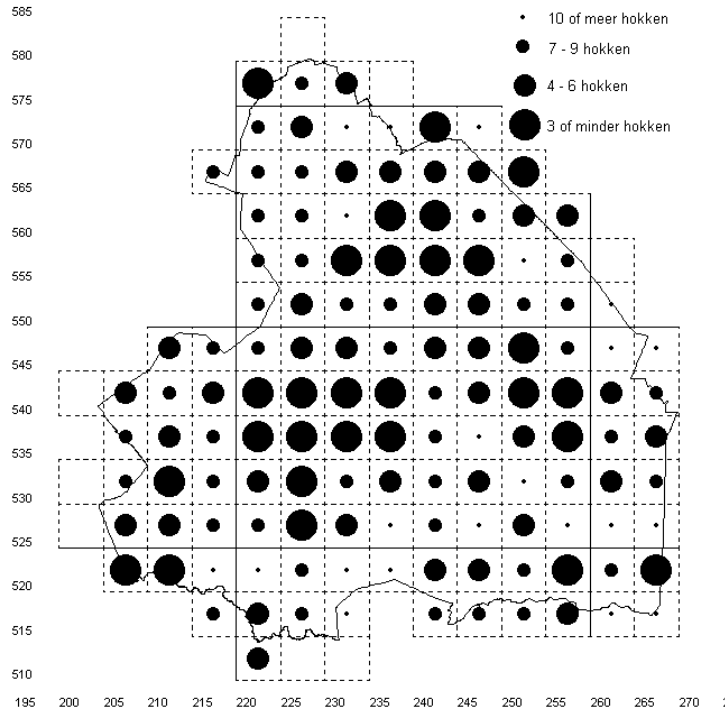
Figuur 3. Representativiteitskaart. Verschil tussen het aantal verwachte en gevonden aantal soorten paddenstoelen per kilometerhok in Drenthe
 Stand van zaken per 1 juni 2006

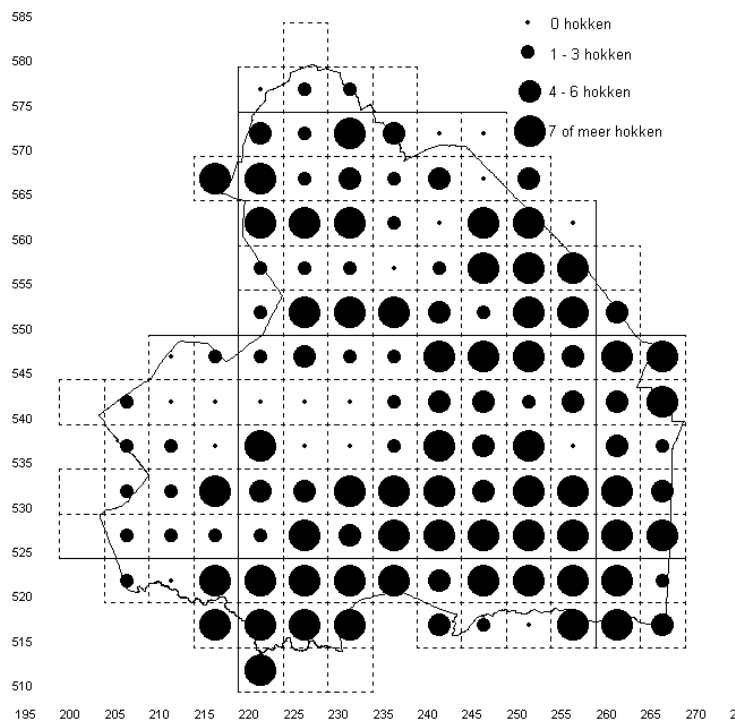

Figuur 4. Aantallen goed en slecht onderzochte kilometerhokken per uurhok (5x5 km) in Drenthe
 Stand van zaken per 1 juni 2006

A. Aantal goed of uitstekend onderzochte km-hokken per uurhok

B. Aantal onvoldoende tot slecht onderzochte km-hokken per uurhok

De klasse indeling is slechts een benadering van de werkelijkheid. Voor de urgentie van aanvullend onderzoek maakt het uiteraard wel uit of in een hok 51 of 99 soorten bekend zijn, hoewel beide tot eenzelfde klasse behoren. Gegevens over exacte aantallen in ieder kilometerhok zijn nu ook op aanvraag leverbaar (zie aan het slot van dit artikel).

Verwachtingenkaart

In de vorige nieuwsbrief is uitgelegd hoe op grond van landschapskenmerken een kaart tot stand is gekomen waarop is aangegeven hoeveel soorten paddenstoelen in elk kilometerhok mogen worden verwacht bij een éénmalig bezoek in het hoogseizoen van een klimatologisch normaal jaar. Deze verwachtingenkaart is weergegeven in figuur 2. Hierbij is gebruik gemaakt van dezelfde klassen van soortenaantallen als hierboven aangegeven. Alleen de categorie >250 soorten ontbreekt omdat zo'n hoog aantal (vrijwel) nooit in één kilometerhok op één excursie wordt bereikt. De weinige hokken met zo'n hoge score zijn alle meer malen uitgebreid onderzocht. Zo'n intensieve inventarisatie is helaas niet haalbaar voor heel Drenthe. Op de verschillen tussen een volledige en een representatieve paddenstoeleninventarisatie wordt door ons uitgebreid ingegaan in een artikel in Coolia, jaargang 49(3), juli 2006.

De kaart vertoont duidelijke concentraties van hokken met hoge verwachtingen (>100 soorten). Dit zijn vrijwel altijd boswachterijen en andere omvangrijke, oudere bosgebieden. Hokken met lage verwachtingen (< 25 soorten) vinden we vooral in hoogveenontginningen met grootschalige landbouw. Het enige Drentse kilometerhok waar helemaal geen paddenstoelen worden verwacht, ligt in het open water van het Zuidlaardermeer.

De verdeling van Drentse hokken over de verwachte soortenaantallen wordt weergegeven in tabel 2.

Tabel 2.

Aantal hokken in Drenthe met te verwachten soortenaantallen paddenstoelen in zes klassen.

Klasse met aantal soorten	Aantal kilometerhokken	%
0	1	0
1-10	5	0
11-25	293	10
26-50	1094	39
51-100	980	35
>100	468	16

Representativiteitskaart

Het verschil tussen het verwachte en het gevonden aantal soorten in een kilometerhok is beslissend voor een beoordeling van de representativiteit van de verrichte inventarisatie. Deze representativiteitskaart (eerder volledigheidkaart genoemd) is het belangrijkste hulpmiddel bij de planning van toekomstig veldwerk (figuur 3). Indien de klasse van het gevonden aantal soorten de verwachte klasse evenaart of overtreft, wordt het hok beschouwd als voldoende onderzocht. Hoe groter het verschil is tussen verwachting en realiteit, hoe meer prioriteit aanvullend veldwerk ter plekke heeft.

Uit tabel 3 blijkt hoe het aantal kilometerhokken dat volgens verwachting is onderzocht sinds 2003 sterk is toegenomen, van 19 tot 28% van de Drentse hokken. Minstens even belangrijk is dat het aantal slecht onderzochte hokken (verschil drie klassen of meer) in deze drie jaar nog sterker is afgenomen van 37% in 2003 tot 24% nu. Het is evenwel duidelijk dat we nog lang niet klaar zijn met onze mycologische exploratie van Drenthe!

Tabel 3.

Verschillen tussen aantallen verwachte en gevonden soorten paddenstoelen in Drentse kilometerhokken in de periode 2003-2005.

Representativiteit	Aantal klassen verschil	2003	2004	2005	%2005
Goed of uitstekend	volgens verwachting of 1 hoger	532	677	805	28
Vrij goed	1 lager dan verwachting			695	24
Matig	2 lager dan verwachting			663	23
Onvoldoende	3 lager dan verwachting	760	607	533	19
Slecht of zeer slecht	4 of 5 lager dan verwachting	303	212	145	5

Regionale verschillen

De representativiteit van een regionale kartering hangt niet alleen af van het aantal kilometerhokken met een representatief soortenaantal, maar ook van de verdeling van deze hokken over het gebied. Als we, theoretisch gesproken, in Noord-Drenthe alle hokken goed zouden onderzoeken, maar in Zuid-Drenthe slechts een kwart, is de kartering duidelijk onevenwichtig uitgevoerd. Uit figuur 3 blijkt al enigszins waar de zwakke en sterke gebieden in Drenthe liggen. Dit wordt nog duidelijker als we een grover raster gebruiken van 5x5 kilometer, de zogenaamde uurhokken.

De representativiteit is op twee manieren beoordeeld. We hebben enerzijds gekeken naar het aandeel van goed en uitstekend onderzochte kilometerhokken binnen elk uurhok (Fig. 4a), anderzijds naar het aandeel van onvoldoende tot zeer slecht onderzochte hokken (Fig. 4b). De patronen vertonen een vrij grote overeenkomst. Er is vooral nog veel werk te verzetten in Zuid- en Oost-Drenthe. In detail zijn er wel opmerkelijke verschillen. Enkele uurhokken combineren een hoog aantal voldoende onderzochte kilometerhokken (hoogste klasse in Fig. 4a) met een hoog aantal slecht onderzochte kilometerhokken (laagste klasse in Fig. 4b).

Conclusies

De laatste jaren zijn grote vorderingen gemaakt bij de paddenstoelenkartering in Drenthe. De kwaliteit van de gegevens steekt gunstig af bij die in de rest van Nederland, maar we zijn nog lang niet tevreden. We streven ernaar om binnen ieder Drents uurhok alle kilometerhokken volgens de opgestelde verwachtingen tenminste matig te inventariseren, zodat in praktijk vrijwel geen hok onbezocht blijft. Daarnaast dienen tenminste 10 van de 25 kilometerhokken voldoende te zijn onderzocht (klasse goed of uitstekend). Hiermee zijn bij het huidige tempo nog drie tot vier jaar gemoeid. Daarna zou een kwalitatief goede verspreidingsatlas kunnen worden gepubliceerd. De representativiteitskaart (figuur 3) kan gebruikt worden als uitgangspunt bij het plannen van veldwerk.

Nadere informatie

Voor al dan niet digitale kopieën van de hier gepubliceerde kaarten op groter formaat kun je terecht bij Roeland. Hij kan ook van bepaalde gebieden kaarten leveren met de exact bekende soortenaantallen, desgewenst met een topografische ondergrond. Zijn adres: Roeland Enzlin, Schoolstraat 23, 9451 BE Rolde, tel. 0592-243231, E-mail: enz@kpnplanet.nl.

Drentse streeplijsten voor gebruik in het veld zijn verkrijgbaar bij Eef Arnolds, Holthe 21, 9411 TN Beilen, tel. 0593-523645, E-mail: eefarnolds@hetnet.nl

OPSPORING VERZOCHT: HET BEUKENKORRELKOPJE Bernhard de Vries

Veel kleine zwammetjes kun je alleen maar vinden als je de precieze groeiplaats weet. Zo vind je het Pitrusfranjekelkje (*Lachnum apalum*) alleen als je nauwkeurig dode pitrusstengels gaat inspecteren en voor het Zwavelgeel franjekelkje (*Trichopeziza sulphurea*) is het noodzakelijk dat je door de hoge Brandnetels waadt om daaronder de dode stengels van het vorige jaar te vinden. Het Beukenkorrelkopje (*Phleogena faginea*) is net zo'n geval. Je hebt de meeste kans op dode, liefst staande Beuken waarvan de schors in spleten gebarsten is. Verscholen in die spleten is dan soms ons eigenwijze kopje te vinden. Het hoeft niet eens speciaal Beuk te zijn; het kan ook groeien op Eik, Haagbeuk, Els en volgens Krieglsteiner (2000) zelfs op Populier, Kers en Spar. Volgens Mirjam Veerkamp (2001) zou de soort typisch kunnen zijn voor "min of meer natuurlijke oude bossen". Mogelijk dat ook oude landgoederen hierbij kunnen worden genoemd want de tweede vondst in ons land was in landgoed De Mildenburg bij Oostvoorne. Een derde vondst was door Klaas van der Veen op 27 oktober 2005 in het Voorsterbos op Zwarte Els. Bepaald geen oerbos overigens.

Het Beukenkorrelkopje is klein genoeg om over het hoofd te zien en zeker bij het tempo dat bij de PWD excursies gebruikelijk is. Afgelopen herfst heb ik al wat zoekacties ondernomen maar tot nu toe enkel met het resultaat dat ik de groep kwijt raakte en vertwijfeld en buiten adem alles wat mooi is passeerde om de gezamenlijkheid van het zoeken een beetje tot zijn recht te laten komen. Gezegend de dagen dat ik collega-korstjes-zoekers heb!

Ik had u met dit verhaaltje op willen roepen om het Beukenkorrelkopje in Drenthe te ontdekken, maar die wens is inmiddels al in vervulling gegaan. Op 24 maart 2006 tijdens de excursie bij Roden heb ik alle Beuken tijdens onze wandeling in "Vagevuur" bij Roden geïnspecteerd maar zonder resultaat. M'n laatste kans was de laan met geknotte, slecht groeiende Haagbeuken en ik dacht ook hier: geen korrelkopjes. Wel had ik iets verzameld dat leek op een vrij stevig, kussenvormig, bleekgrijs tot bruinig slijmzwammetje in een barst van de schors. Thuis onder de microscoop bleek het geval gewone hyfen te hebben met gespen en dwars gesepteerde basidia. Het was een groepje door de vorst geplaagde, ongesteelde, oud geworden Beukenkorrelkopjes!

Het doel van al dit uitsloven bestaat uit meestal in grote groepen staande knotsjes van amper een halve centimeter lang ofwel beige tot bruine bolletjes op bleke, later donker wordende steeltjes. Ieder die deze soort vindt ruikt de duidelijke maggi-geur, vooral bij het drogen. In mijn herbarium zitten al vijf jaar vier kleine knotsjes met velpon op een kartonnetje geplakt; ze ruiken nog steeds. Ook de overwinterde collectie van Roden had de geur nog. Volgens de literatuur zijn de vruchtlichamen 3 – 7 mm lang en de kopjes 1 – 3 mm breed. Krieglsteiner (2000) geeft een zeer fraaie foto.

Microscopisch is er veel aan te zien. Het korrelige kopje bestaat uit een mengsel van kurkentrekker-vormige dikwandige hyfen, dwarsgesepteerde basidiën (15-35 x 4-5 µm) en ronde, lichtbruine, gladde, dikwandige sporen. Ze meten 5-10 µm en worden aan de zijkant van de basidiën gevormd; de sterigmen (steeltjes) zijn uitzonderlijk kort. In het overwinterde materiaal zijn de kurkentrekkervormige hyfen veranderd in een zootje ongeregeld van halfverteerde en onregelmatig weer aangegroeide hyfen. De sporen worden in overwinterend materiaal donker-rookbruin met een lichte plek waar de aanhechting aan het basidium was. Voor beginnend mycologen is het een ideale 'oefen-soort'; een preparaatje maken is een fluitje van een cent en de onderdelen zijn overduidelijk te bekijken.

Volgens Jülich (1984) worden soms ook ongeslachtelijke sporen (conidiën) gevormd. De conidiën zijn breed elliptisch, ongeveer 9 x 7 µm. Een tekening daarvan heb ik nog niet gezien, zelfs niet in beide delen van Ellis & Ellis, en ik vermoed dat de conidiënvorm niet vaak voorkomt of deze vorm wordt niet altijd als een *Phleogena* herkend.

Het is dus, als er basidia en sporen zijn, een gemakkelijk te herkennen soort die zelfs een prille beginner met vrij grote zekerheid op naam kan brengen. Het zou leuk zijn om deze soort in Drenthe eens duidelijk in kaart te brengen. Het lijkt me wel zeker dat de soort op andere plaatsen in Drenthe te vinden moet zijn.

Met dank aan Klaas van de Veen voor het verbeteren van mijn tekening.

Ellis, M.B. & J.P. Ellis 1997. Microfungi on land plants.

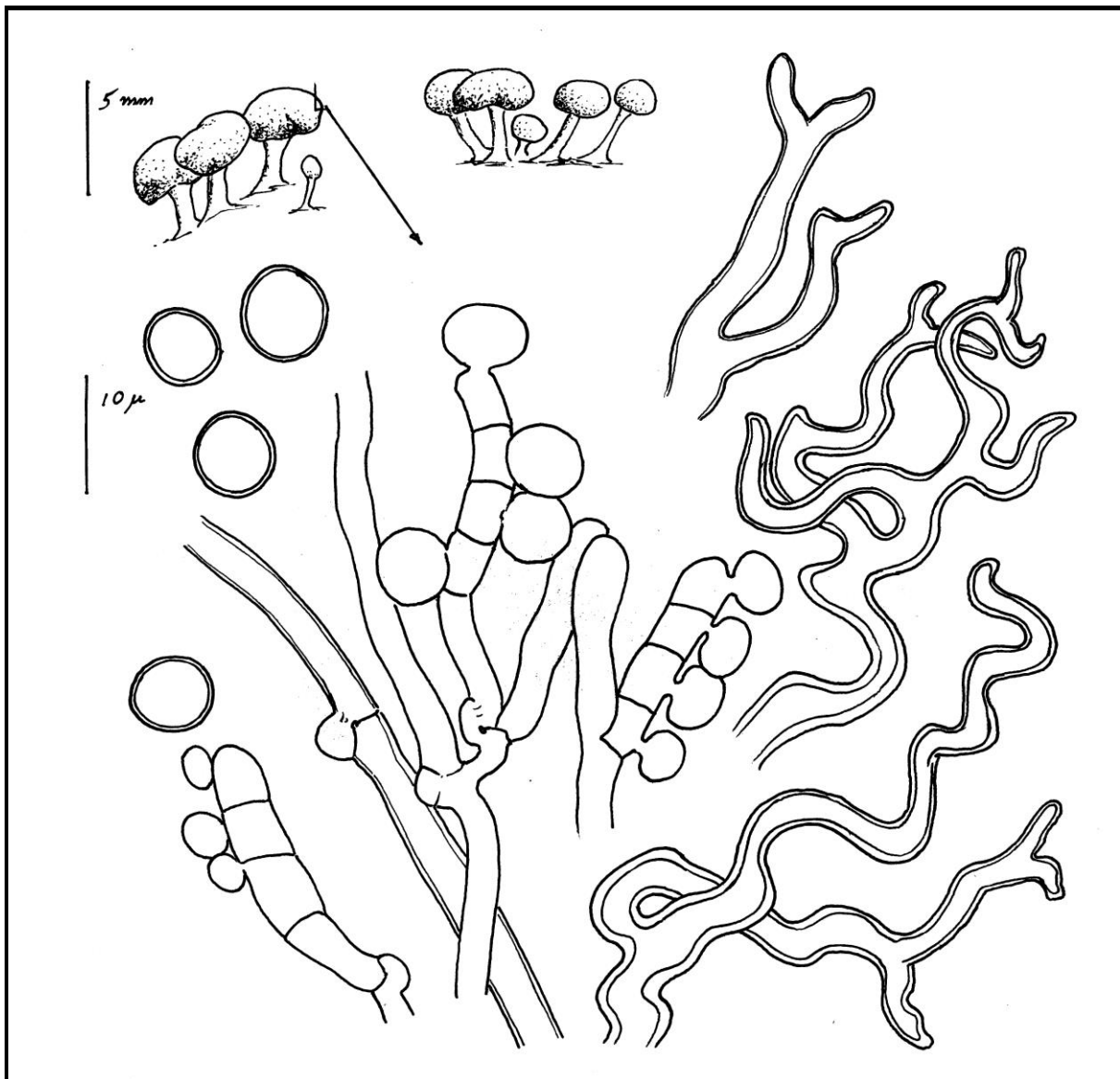
Ellis, M.B. & J.P. Ellis 1990. Fungi without gills.

Jülich, W. 1984. Die Nichtblätterpilze, Gallertpilze und Bauchpilze.

Krieglsteiner, G. J. 2000. Die Grosspilze Baden – Württembergs. Band 1.

Veerkamp, M. T. 2001. *Phleogena faginea* (Fr.: Fr.) Link en *Entoloma testaceum* (Bres.)

Noordeloos nieuw voor Nederland. Coolia 44(2) : 118-119.

DE EXCURSIES VAN DE PWD IN 2005
Eef Arnolds, Rob Chrispijn, Cees Koelewijn en Bernhard de Vries

Bij alle excursies wordt een lijstje gegeven van de meest bijzondere soorten die opgenomen zijn in de Rode lijst van kwetsbare en bedreigde paddenstoelen, of die in Nederland of Drenthe zeldzaam zijn. In afwijking van eerdere nieuwsbrieven worden niet alle Rode-lijstsoorten vermeld, maar is dit aantal meestal beperkt tot de tien meest bijzondere.

Categorieën van de Rode Lijst:		
GE = Gevoelig	KW= Kwetsbaar	BE = Bedreigd
EB = Ernstig bedreigd	VN= Verdwenen (niet gevonden sinds 1975)	
* = (Regionaal) zeldzaam, niet op Rode Lijst		

22 augustus. Omgeving van de Pieperij en Nolderveld.
 Bernhard de Vries

Het was eigenlijk nog hoogzomer, en niet erg nat. Ook leek me dat de afstand een bezwaar zou kunnen zijn voor de Groningers. Dan verwacht je dus een lage opkomst en weinig paddenstoelen. Toch stonden er uiteindelijk 12 personen bij het kerkje in Zuidwolde; genoeg om in twee groepen te werken.

De bestemming van die dag zag er op de kaart niet veelbelovend uit: een versnipperd landschap met kleine bosjes. Inderdaad waren die bosjes erg oninteressant. Voor het grootste deel domineren Braam en Hulst in de ondergroei en dat is wel weer leuk voor het Verkleurzwammetje (*Melanophyllum haematospermum*) en de in Drenthe zeer zeldzame Donkere leemhoed. Toch vonden we ook een laagte waar op de overgang van droog naar nat bos vrij veel mycorrhizapaddenstoelen stonden en 's middags nog meer verrassende plekjes. In een berm bleken onverwacht Zomerfluweelpootje (*Flammulina fennae*) en Kaneelboleet te staan. De eerste lijkt sprekend op het Gewone fluweelpootje maar verschilt door een blekere hoed, andere sporen, een andere hoedhuid en de veel vroegere verschijning. Het is een zeldzame soort. De tweede is van boven zo onopvallend bruin dat je hem in het voorbijgaan nauwelijks als iets apart opmerkt.

In een restantje van heischraal grasland groeide de Stersporige trechterzwam die zich doorgaans verstopt tussen Gestreepte trechterzwammen en daar sprekend op lijkt: waterig grijs. Het beste kenmerk dat in het veld houvast biedt is de dikte van de lamellen: Echte trechterzwammen hebben dunne lamellen en de Stersporige trechterzwam heeft ze zo dik dat je op de snede kijkend met de loupe het trama ziet als een dunne groenige laag. Vroeger werd de soort daarom wel tot de wasplatenfamilie gerekend. Uiteraard geven de stervormige sporen onder de microscoop direct uitsluitsel. Het dagtotaal kwam toch nog op 209 soorten in negen kilometerhokken.

Bijzonder vondsten (16 Rode-lijstsoorten) o.a.:

Breedschubbig champignon	GE	<i>Agaricus lanipes</i>
Donkere leemhoed	GE	<i>Agrocybe firma</i>
Oorlepelzwam	KW	<i>Auriscalpium vulgare</i>
Stromesthazepootje	BE	<i>Coprinus macrocephalus</i>
Zwarte truffelknotszwam	BE	<i>Cordyceps ophioglossoides</i>
Veenvlamhoed	KW	<i>Gymnopilus fulgens</i>
Kaneelboleet	BE	<i>Gyroporus castaneus</i>
Stersporige trechterzwam	KW	<i>Omphaliaster asterosporus</i>
Vloksteelfranjehoed	BE	<i>Psathyrella spintrigera</i>
Bonte berkerussula	KW	<i>Russula versicolor</i>

29 augustus. Veenhuizen, omgeving Bankenbosch

Rob Chrispijn

Ondanks veel warme, zonnige dagen in de zomer van 2005 zullen nogal wat vakantiegangers er slechte herinneringen aan hebben, omdat juist in de vakantiepiek vanaf eind juli een koele, vochtige periode aanbrak. Dit betekende wel dat de mycoflora in de loop van augustus begon te ontwaken. De excursie naar Veenhuizen was daarom zonder meer goed te noemen. In de brede, grazige eikenberm langs de Schaapshokwijk stonden veel bijzondere mycorrhizapaddenstoelen. We hadden de auto's daar amper neergezet of de bijna twintig deelnemers konden zich buigen over mooie groepen van de Oranje eikengordijnzwam (*Cortinarius helveolus*). Daar vlak bij stonden ook de Gelaarsde gordijnzwam en Gezoneerde stekelzwam. We werden prettig gestoord door een boswachter van SBB die onze karavaan voorbij had zien komen en ons daarom maar even gevolgd was om voor ons een vergunning uit te schrijven. Want we bevonden ons formeel op het verboden terrein van de penitentiaire inrichting. Later raakten we in gesprek met een man in een bouwkeet die wist dat in deze berm veel Hanenkammen stonden. Hij zag er uit als iemand van de plantsoendienst, maar het bleek een gevangene te zijn die dankzij goed gedrag buitenwerk mocht doen. Dat deden de deelnemers ook: buitenwerk in een aangename najaarszon. Omdat we nu een buitenkans hadden om het hele terrein van Bankenbosch te verkennen, verdeelden we ons in drie groepen, zodat we een recordaantal van negen kilometerhokken konden bestrijken.

Het was een genoegen om hier rond te lopen en de grote groepen Zwavelmelkzwam (*Lactarius chrysorrheus*) te zien en bijzonderheden als Witte duifridderzwam en de Amandelrussula. De groep van Eef had die morgen een deel westelijk van de Bankenboschweg bezocht en kwam met grote, violetbruine melkzwammen aan: de Forse melkzwam; ondanks zijn Latijnse 'trivialis' een soort die ook de fanatieke zoekers onder ons maar zelden onder ogen krijgen. Er waren zoveel vondsten uit te wisselen dat we maar nauwelijks tijd hadden om rustig ons brood op te eten.

In de berm van een nabijgelegen eikenberm groeiden tussen zevenblad en andere ruigtkruiden honderden exemplaren van de Elfenwasplaat, een magnifiek gezicht, dat oplichtende geeloranje tussen het groen van het zevenblad. Er stonden ook drie bijzondere knotszwammetjes in dit milieu, dat ogenschijnlijk sterk afwijkt van de schrale, mosrijke graslanden waar deze paddenstoelen gewoonlijk groeien. De beukenlanen waren vrijwel zonder typische beukenbegeleiders. Alleen de Roodschubbige gordijnzwam stond op maar liefst vijf verschillende plekken en op een daarvan groeide ook een witte amaniet. Het was de Kleverige knolamaniet, een soort die we de laatste jaren weer iets meer vinden, d.w.z. een of twee keer per jaar. Interessant was ook de vondst van de Glinsterende champignonparasol. Met zijn bloedrode verkleuring bij aanraken is dit in Drenthe een opvallende, maar zeldzame verschijning. Juist in de bossen ten zuiden van Veenhuizen hebben we hem nu al een paar keer gevonden. Blijkbaar is er iets in de bodem dat het voor deze soort aantrekkelijk maakt.

Die middag bezocht een deel van het gezelschap de oostkant van Bankenbosch. De meest bijzondere vondst deden zij in een bemost sparrenbos: de Kamfergordijnzwam, een soort waarvan tot voor kort gedacht werd dat hij uit Nederland was verdwenen. Sinds de inspanningen van de Drentse werkgroep is deze forse, bleekviolet en sterk geurende soort weer van een paar Drentse sparrenbossen bekend! In totaal werden maar liefst 256 soorten genoteerd, waaronder 51 Rode-lijstsoorten, een record voor een Drentse excursie en een bewijs van de grote mycologische betekenis van de lanen en bossen van Bankenbosch!

Bijzondere vondsten (51 Rode-lijstsoorten) o.a.:

Purpersnedemycena	EB	Mycena pelianthina
Kleverige knolamaniet	BE	Amanita virosa
Leemknotzwam	GE	Clavaria krieglsteineri
Roodschubbige gordijnzwam	BE	Cortinarius bolaris

Kamfergordijnzwam	VN	Cortinarius camphoratus
Pagemantel	BE	Cortinarius semisanguineus
Gelaarsde gordijnzwam	BE	Cortinarius torvus
Dunplaathoutzwam	BE	Gloeophyllum trabeum
Gezoneerde stekelzwam	BE	Hydnellum conrescens
Gele stekelzwam	BE	Hydnum repandum
Elfenwasplaat	KW	Hygrocybe ceracea
Forse melkzwam	EB	Lactarius trivialis
Glinsterende champignonparasol	GE	Leucoagaricus georginae
Hoornsteeltaailing	KW	Marasmius cohaerens
Ongesteelde krulzoom	BE	Paxillus panuoides
Bezemkoraaltje	BE	Ramariopsis tenuiramosa
Appelrussula	BE	Russula paludosa
Amandelrussula	EB	Russula laurocerasi
Witte duifridderzwam	BE	Tricholoma columbetta

5 september. Boswachterij Grollo
Eef Arnolds

Voor de kerk van Grolloo stond een lange stoet auto's. Hier en daar gluurden omwonenden omzichtig door de vitrage. Dit keer echter geen trouwerij of begrafenis, maar een paddenstoelenexcursie! Ondanks de steeds prangender droogte was er genoeg animo om met twee groepen de hele westkant van boswachterij Grollo te inventariseren. In zes kilometerhokken registreerden we in totaal 120 soorten, een vrij bescheiden aantal voor zo veel waarnemers en zo'n groot gebied. Het laatste mycologische woord over deze boswachterij is dan ook nog niet gezegd. Het meest interessant was, zoals zo vaak, de berm van een fietspad, inmiddels geasfalteerd maar vermoedelijk vroeger met schelpen verhard. Hier groeiden onder meer de Schotelkluiszwam, Roodschubbige gordijnzwam en de in Drenthe zeer zeldzame Blozende dennenvazelkop. Er werden 13 soorten van de Rode lijst gevonden, maar spectaculaire vondsten zaten daar niet bij. Vermeldenswaard is de vondst van het Harig kaalkopje, dat zelfs als uitgestorven op de lijst staat. Dat is niet het geval want deze paddenstoel wordt in Drenthe vrij regelmatig gevonden in extensief beweidde natuurterreinen. Zij was tot nu toe echter, met de nodige twijfel, als *Psilocybe strictipes* gedetermineerd. Nauwkeurig microscopisch onderzoek bracht nu de ware identiteit aan het licht.

Bijzondere vondsten (13 Rode-lijstsoorten) o.a.:

Zwarte truffelknotszwam	BE	Cordyceps ophioglossoides
Roodschubbige gordijnzwam	BE	Cortinarius bolaris
Fraaie gifgordijnzwam	GE	Cortinarius orellanoides
Stekelige hertentruffel	BE	Elaphomyces muricatus
Dennensatijnzwam	KW	Entoloma cetratum
Schotelkluiszwam	KW	Helvella macropus
Blozende dennenvazelkop	*	Inocybe whitei f. armeniaca
Goudvinkzwam	KW	Pholiota astragalina
Harig kaalkopje	VN	Psilocybe puberula
Bittere boleet	KW	Tylopilus felleus

11 september. Steenberger Oosterveld bij Zuidwolde
Klaas van der Veen en Eef Arnolds

Eerlijk gezegd was deze excursie het dieptepunt van het seizoen. In drie kilometerhokken scoorden we met veel moeite 92 soorten, waaronder een groot contingent houtzwammen en slechts zes Rode-lijstsoorten. Dat lag niet zo zeer aan het uitgekozen terrein, want het Steenberger Oosterveld, grotendeels eigendom van Het Drentse Landschap, bleek een gevarieerd gebied. Het bestaat uit jong en oud loofbos, gedeeltelijk op stuifheuveltjes, en

opstanden van diverse naaldbomen, afgewisseld met stukjes hei en grasland. Vooral een oud sparrenbos met een mostapijt van vooral Thujamos en Etagemos schepte hoge verwachtingen. Maar er stond vrijwel niets. De al weken aanhoudende droogte speelde ons parten. Een volgende keer beter?

Bijzondere vondsten (6 Rode-lijstsoorten):

Kostgangerboleet	KW	Boletus parasiticus
Hanenkam	KW	Cantharellus cibarius
Sparrenstinktaailing	BE	Micromphale perforans
Goudgele bundelzwam	BE	Pholiota flammans
Witwollige dennenzwam	BE	Skeletocutis amorphus
Bittere boleet	KW	Tylopilus felleus

19 september. Echtenerveld in boswachterij Ruinen

Bernhard de Vries.

We kozen voor een paar vakken in de boswachterij waar nog wel wat "bijgescoord" zou kunnen worden. Een open gebied kiezen als de regen te wensen over laat, - zelfs als het mooi weer is moet er wat te klagen over blijven -, heeft meestal geen zin. De meeste paddenstoelen waren uitgedroogd. Het werd een gezellige wandeling met van alles wat: paddestoelen, mossen, planten, vogels en vlinders. De resultaten halen dan ook niet de top vijf, maar zijn toch niet onaardig. Het dagtotaal kwam op 111 soorten in vier kilometerhokken. Dankzij de oplettendheid van Cees Koelewijn vonden we de Fijnschubbige trechterzwam. Bij het speuren naar kleine ascotjes viel ons een inktzwammetje in handen groeiend op een dode kruidenstengel: de Kleinsporige halminktzwam. Misschien niet zeldzaam, maar weinig gemeld. Een Kleverig koraalzwammetje heeft ons nog bijna 'beduvelde'. We dachten allemaal dat het wat bijzonders was; alle camera's in aanslag! Het bijna onvertakte vruchtlichaam leek op een grote Rupsendoder; het hele kiemvlies was opgezwollen en geplooid. Microscopisch was er geen parasiet in te ontdekken; wel veel knotsvormig verdikte hyfen. Ik heb hem toch maar bewaard. Een Truffelknotzwam wees ons de weg naar de Korrelige hertentruffel. Dankzij Henk Pras konden we de zeldzame Purperen bosbekerzwam aan de lijst toevoegen.

Bijzondere vondsten (9 Rode-lijstsoorten):

Kostgangerboleet	KW	Boletus parasiticus
Fijnschubbige trechterzwam	GE	Clitocybe squamulosa
Kleinsporige halminktzwam	*	Coprinus phaeosporus
Zwarte truffelknotzwam	BE	Cordyceps ophioglossoides
Korrelige hertentruffel	EB	Elaphomyces granulatus
Geelbruine plaatjeshoutzwam	KW	Gloeophyllum sepiarium
Viltige maggizwam	KW	Lactarius helvus
Roodbruine melkzwam	GE	Lactarius hysginus
Sparrenstinktaailing	BE	Micromphale perforans
Purperen bosbekerzwam	EB	Peziza celtica

26 september. Drouwenerveld

Eef Arnolds

Voor de tweede keer deze maand werd de maandagrust in Grolloo verstoord door een horde mycologen die op de motorkappen van hun automobielen hun verzamelde waren uitstalden ter beoordeling door meer ervaren soortgenoten. Na deze geanimeerde straatmarkt togen we aan het echte werk: zes hokken in het Drouwenerveld, onderdeel van de boswachterij Gieten, wachtten op een grote beurt. Met het officiële intreden van de herfst begon het in de bossen wat vochtiger te worden, waardoor meer mycelia uit hun zomerslaap ontwaakten. Het totaal van 196 soorten was, gezien de omstandigheden, boven verwachting. Opmerkelijk was het talrijke optreden van twee zeldzame houtpaddenstoeltjes, de Zaagvlakinktzwam en het Leerkaalkopje, op recent afgezaagde boomstronken in een oud perceel van douglasspar.

Gewoonlijk blinken douglasbossen uit door mycologische saaiheid. Andere hoogtepunten waren vondsten van de Porfieramaniet en het Geringde donsvoetje, een zeldzame houtbewoner met een voorkeur voor lijsterbes die zich de laatste jaren wat lijkt uit te breiden.

Bijzondere vondsten (21 Rode-lijstsoorten) o.a.:

Porfieramaniet	BE	Amanita porphyria
Zaagvlakinktzwam	GE	Coprinus laanii
Roodschubbige gordijnzwam	BE	Cortinarius bolaris
Fraaie gifgordijnzwam	GE	Cortinarius orellanoides
Hagelwitte satijnzwam	KW	Entoloma cephalotrichum
Blozend harskorstje	*	Hyphoderma roseocremeum
Ongesteelde krulzoom	BE	Paxillus panuoides
Goudgele bundelzwam	BE	Pholiota flammans
Leerkaalkopje	GE	Psilocybe horizontalis
Geringd donsvoetje	GE	Tubaria confragosa

3 oktober. Valtherbos

Rob Chrispijn

Het loont vaak de moeite om bermen van een fietspad af te speuren. Ook als het een asfaltfietspad betreft, want vaak is zo'n pad ooit als schelpenpad begonnen. Langs zo'n asfaltpad vanuit Kleindijk door het Valtherbos vonden we, op weg naar de voor onze deelgroep bestemde kilometerhokken, een paar bijzonderheden. Het was niet de bedoeling dat we hier lang bij stil stonden, want we zaten op een kruispunt van hokken en dit deel van het fietspad lag nog net binnen het hok dat de groep van Eef zou gaan doen. Dus passeerden we (nou ja, passeren; ik had er wel één in m'n doosje gepropt!) een paar grote, okergele vezelkoppen die Eef later zou determineren als de Ivoorvezelkop, een in het hele land zeldzame vezelkop van lanen en bossen op voedselrijke klei of leem.

Verderop in het bos, weer langs een ander fietspad, stonden op een bemoste stronk een paar grijzige stoeltjes: het Teer kleefhoedje. Deze soort kende ik alleen van het Amsterdamse Bos en de IJsselmeerpolders. Al even ongebruikelijk was de vondst van de Bruine anijszwam, toch ook meer een soort van de polders en Zuid-Limburg. Soms is het vinden van bijzonderheden gewoon kinderspel. In dit geval hoefden we alleen maar een aantal bemoste stronken af te lopen en op de laatste stond de derde zeldzaamheid, namelijk de Zwavelgele bundelzwam. Deze kleine, fel citroengele soort geldt als uiterst zeldzaam en verschilt door het bezit van pleurocystiden en gele lamellen van de Elzenbundelzwam (*P. alnicola*).

In een beukenberm stond zowaar weer de Witte duifridderzwam. Deze soort is, net als veel andere ridderzwammen, sterk achteruitgegaan, maar de laatste jaren vinden we hem elk seizoen wel een paar keer. Een verheugende ontwikkeling! Op een parkeerplaats met wat gravel stond bij berk de Bonte berkerussula (*Russula versicolor*) die gesteld is op een wat basenrijkere bodem. Onder de andere opmerkelijke vondsten zaten drie franjehoeden die elkaar evenaren in zeldzaamheid. Allereerst de Knopcelfranjehoed, volgens de Rode Lijst van de (Nederlandse) aardbodem verdwenen, maar recent al een keer eerder gevonden. Dat zelfde geldt ook voor de Holsteelfranjehoed en *Psathyrella twickelensis* die het zonder Nederlandse naam moet doen. Het probleem met franjehoeden is dat, als ze al worden meegenomen, ze vaak als laatste uit de verzamel dozen komen omdat ze dikwijls lastig te determineren zijn.

In totaal werd op deze excursie in zeven km-hokken een verbazend totaal van 308 soorten genoteerd, een nieuw Drents record! Daaronder 41 Rode-lijstsoorten, ook niet mis!

Bijzondere vondsten (41 Rode-lijstsoorten) o.a.:

Teer kleefhoedje	*	Bolbitius pluteoides
Roodschubbige gordijnzwam	BE	Cortinarius bolaris
Korrelige hertetruffel	EB	Elaphomyces granulatus
Tweekleurig elfenbankje	KW	Gloeoporus dichrous

Ivoorvezelkop	KW	Inocybe fibrosoides
Bruine anijszwam	KW	Lentinellus cochleatus
Zwartvoetkrulzoom	BE	Paxillus atromentosus
Zwavelgele bundelzwam	GE	Pholiota flavida
Knopcelfranjehoed	VN	Psathyrella capitatocystis
Holsteelfranjehoed	VN	Psathyrella casca
Vale franjehoed	GE	Psathyrella ocellata
---	VN	Psathyrella twickelensis
Witte duifridderzwam	BE	Tricholoma columbetta

9 oktober. Boswachterij Gees

Cees Koelewijn

Jaarlijks worden enkele excursies op zondag gepland om mensen die werken in de gelegenheid te stellen een paddenstoelentocht mee te maken. Klaarblijkelijk werken maar weinig mensen, want de 'koppen' die ik zag kom ik op de maandagen ook tegen. De dag deed zijn naam eer aan, het was buitengewoon fraai weer, en aangezien de opkomst matig was bleven we als groep bijeen. Dit had tot gevolg dat we die dag 'slechts' drie kilometerhokken konden doen. Desondanks kwamen we toch nog tot ruim tweehonderd soorten waaronder vierentwintig Rode-lijstsoorten.

Het excursiegebied staat bekend als het Mepperveld met daarin het Mekelermeer. Het ligt ten oosten van Nieuw-Balinge, het verzamelpunt. Daar stonden mooie groepen Grote kale inktzwammen (*Coprinus atramentarius*) die absoluut gefotografeerd moesten worden. Opvallend waren de grote aantallen van het Zemelig donsvoetje (*Tubaria conspersa*) in de bermen van het Mepperveld. Daar vonden we tevens de Zwarte truffelknotszwam en na enig graafwerk de daarbij behorende Stekelige hertentruffel. Dat grondwerk blijft kennelijk nogal eens achterwege gezien de melding van vier truffelvondsten tegenover elf kilometerhokken met truffelknotszwammen gedurende de PWD excursies van 2005.

Vrij bijzonder was het Waaiertje te noemen, vooral vanwege het feit dat ik deze soort in november in het centrum van Singapore tegen kwam. Een kosmopoliet dus. Twee dagen voor deze excursie werd door de paddenstoelenwerkgroep van IVN-afdeling Roden de Geelvoetfranjehoed gevonden, een fraaie soort die zelden gezien wordt maar toevallig deze dag ook. Zeldzaam zijn ook de Geelsteelsatijnzwam en de Purperbruine wolvezelkop, een heel mooi paddenstoeltje dat iets heeft met naaldbomen op zure gronden. Beide soorten werden tijdens de andere PWD excursies niet gezien.

Bijzondere vondsten (24 Rode-lijstsoorten) o.a.:

Holsteelboleet	BE	Boletinus cavipes
Zwarte truffelknotszwam	BE	Cordyceps ophioglossoides
Fraaie gifgordijnzwam	GE	Cortinarius orellanoides
Olijfplaatgordijnzwam	GE	Cortinarius scaurus
Stekelige hertentruffel	BE	Elaphomyces muricatus
Veenmossatijnzwam	BE	Entoloma elodes
Geelsteelsatijnzwam	BE	Entoloma xanthocaulon
Purperbruine wolvezelkop	BE	Inocybe leptophylla
Geelvoetfranjehoed	BE	Psathyrella cotonea
Witte duifridderzwam	BE	Tricholoma columbetta

17 oktober. Omgeving Nieuweroord, boswachterij Gees

Eef Arnolds

Vandaag stonden de Dalerpeel en De Witten op het programma, enigszins verdroogde hoogveenrelicten met plaatselijk bosopslag. Nooit mycologische topbestemmingen, maar medio oktober, het hoogseizoen voor paddenstoelen, doorgaans het verkennen waard. Het was nu echter droog en allerminst hoogseizoen. We weken daarom uit naar de omgeving van

Nieuweroord, naar wat oudere en grotere bosjes op dalgrond tussen de Verlengde Hoogeveensche Vaart en de Coevorder straatweg. Dat viel niet tegen met een score boven de honderd en aardige zaken als Zwartwordende wasplaat (*Hygrocybe conica* f. *pseudoconica*) en de Paarse wasporia, een opvallende paarse, korstvormige gaatjeszwam op sterk vermolmd loofhout. Op een rulle zandweg groeiden grote groepen van de Elzenbundelzwam (*Pholiota alnicola*) en enkele andere houtzwammen. Dit ongebruikelijke biotoop deed vermoeden dat er elzen- of berkenstobben onder het pad waren begraven. Hoogtepunt was hier de Purpersnedemycena, van boven een dertien-in-een-dozijn-zwammetje, maar van onderen spectaculair door de zwartpurperen lamelsnede, contrasterend met de bleke lamellen.

Een bosje in een aangrenzend hok wekte hooggespannen verwachtingen door de romantische naam 'Het Gevleugelde Woud'. Het bleek hoofdzakelijk een droge sparrenplantage waar nauwelijks wat te vinden was. Om de dag toch met een positief gevoel af te sluiten togen we 's middags weer naar boswachterij Gees waar we vorige week goede zaken hadden gedaan. We bezochten twee slecht bekende kilometerhokken en werden beloond met o.a. Bruinbultige franjehoed, Valse sterspoorvezelkop en een prachtige groep van de Olijfplaatgordijnzwam. Ook hier weer de Holsteelboleet die in deze boswachterij opvallend veel voorkomt. In totaal werden 171 soorten genoteerd.

Bijzondere vondsten (17 Rode-lijstsoorten, in Boswachterij Gees met *) o.a.:

Holsteelboleet*	BE	Boletinus cavipes
Purperen wasporia	GE	Ceriporia purpurea
Stinkende trechterzwam	GE	Clitocybe foetens
Groenplaatgordijnzwam*	GE	Cortinarius scaurus
Sterspoorsatijnzwam	KW	Entoloma conferendum
Valse sterspoorvezelkop*	GE	Inocybe pseudoasterospora var. microsperma
Roodgrijze melkzwam*	KW	Lactarius vietus
Purpersnedemycena	EB	Mycena pelianthina
Bruinbultige franjehoed*	EB	Psathyrella gossypina
Zilversteelzwavelkop	KW	Psilocybe marginata

24 oktober. Boswachterij Schoonoord
Rob Chrispijn

De vijftien deelnemers begaven zich naar De Kiel, ten noorden van Schoonoord, en splitsten daar op in twee groepen. Bij een achterafgelegen huis lag een driehoekig terreintje waar ooit de grond afgeschraapt was en nu tussen ijle heideplanten opslag stond van spar en lariks. Behalve Gele en Bruine ringboleet stond hier een slank, vrij onbeduidend stoeltje met aflopende lamellen dat door Bernhard meteen herkend werd als de Stersporige trechterzwam (zie ook verslag van 22 augustus). Het Knobbelsporig pekzwammetje is een andere onopvallende soort die zich meestal pas onder de microscoop bloot geeft. In beukenlanen werd op meerdere plekken de Purpersteelgordijnzwam gesignaleerd, een tenger gordijnzwammetje met dieppaarse lamellen en een beetje paars aan de steel.

In totaal zijn er deze dag 203 soorten gevonden waaronder 19 Rode-lijstsoorten. Daartussen zitten veel soorten die dit seizoen tijdens PWD-excursies regelmatig werden aangetroffen, bijvoorbeeld Kostgangerboleet (*Boletus parasiticus*) in 15, Oorlepelzwam (*Auriscalpium vulgare*) in 6 en Hanenkam (*Cantharellus cibarius*) in 9 km-hokken. Alle drie staan ze als kwetsbaar op de Rode Lijst. De Sparrenstinktaailing (*Micromphale perforans*) staat zelfs als bedreigd te boek, terwijl hij in vrijwel ieder sparrenbos kan worden aangetroffen. Tijdens onze excursies werd hij dit jaar van 22 km-hokken vermeld. De soort staat ongetwijfeld ten onrechte op de Rode lijst.

Bijzondere vondsten (19 Rode-lijstsoorten):

Bramenmeelschijfje	GE	Aleurodiscus aurantius
Purpersteelgordijnzwam	BE	Cortinarius porphyropus

Roze spijkerzwam	KW	Gomphidius roseus
Stersporige trechterzwam	KW	Omphaliaster asterosporus
Bruinbultige franjehoed	EB	Psathyrella gossypina
Gele ringboleet	KW	Suillus grevillei
Bruine ringboleet	KW	Suillus luteus
Knobbelsporig pekzwammetje	BE	Tephrocybe ambusta
Gezoneerd elfenbankje	KW	Trametes multicolor
Narcisridderzwam	KW	Tricholoma sulphureum

31 oktober. Omgeving Tiendeveen en Nieuw-Balinge
Bernhard de Vries

Het lag niet aan het eind van de zomertijd dat ondergetekende veel te laat op kwam dagen. De hele groep, 22 personen, stond al een half uur te wachten. Zelfs na het splitsen bleven twee grote groepen over. Eef ging zuid en Bernhard noord. Het bleek weer eens dat veel ogen veel zien. Het dagtotaal over vijf kilometerhokken kwam op de 239, waarvan 26 Rode-lijstsoorten.

We begonnen bij de Haarbrug over het Linthorst-Homankanaal. De kanaalberm was goed voor Wasplaten. De Slijmwasplaat kon in het veld worden onderscheiden van het Papegaaizwammetje aan de gelatineuze lamelsnede. De aangrenzende bosjes vulden de lijst met het gewone goed en enkele hoogtepunten, bijvoorbeeld twee zeldzame, welriekende Vaalhoeden. Een fraai exemplaar van de naar marsepein ruikende Geringde vaalhoed groeide in de boomsingel langs het kanaal. De Spoelsporige vaalhoed, een soort uit de groep van de Oranjabloesemzwam, stond onder wilgenstruiken op een rommelig terrein bij de golfbaan. De middagpauze, zittend op het muurtje bij de brug of het talud, was voor Eef zo druk dat de boterhammen bijna vergeten werden. Hoe veel paddenstoelen kun je "doen" in een half uur?

's Middags werd het strijdtoneel verplaatst naar Nieuw-Balinge. Op het heideveld bij de ijsbaan vonden we alweer twee bijzondere Vaalhoeden: de Brandplekvaalhoed (*Hebeloma anthracophilum*) en de Smalsporige vaalhoed. De eerste staat niet allen op brandplekken, maar ook in wat verruigde heideterreinen. Microscopisch is de herkenning eenvoudig: de vrij grote, amandelvormige sporen hebben een rimpelig loslatende buitenlaag. De tweede ken ik vooral van schrale plekjes met Grove den, Berk en Dopheide. De lamellen zijn iets roder dan gewoonlijk bij Vaalhoeden. Microscopisch kan het niet missen: de sporen zijn echt cilindrisch. In het heideterrein vonden we ook het Klein oranje zandschijfje, een fraai en opvallend dingetje doordat het altijd in dichte groepen van honderden bijeen staat. Het leeft van mossen; meestal gewoon Klauwtjesmos en Gaffeltandmos. Waarom het dan niet overall staat is een mooie vraag voor geïnteresseerden maar wij weten het antwoord niet. Het is de hamvraag voor veel fungi.

Bijzondere vondsten (26 Rode-lijstsoorten) o.a.

Slijmwasplaat	EB	Hygrocybe laeta
Klein oranje zandschijfje	KW	Byssonectria aggregata
Heideknotszwam	BE	Clavaria argillacea
Kaneelkleurige gordijnzwam	BE	Cortinarius cinnamomeus
Veenmossatijnzwam	BE	Entoloma elodes
Grauwstelige helmsatijnzwam	BE	Entoloma solstitiale
Smalsporige vaalhoed	EB	Hebeloma cylindrosporum
Spoelsporige vaalhoed	GE	Hebeloma fuisporum
Geringde vaalhoed	BE	Hebeloma radicosum
Geelvoetfranjehoed	BE	Psathyrella cotonea

6 november. Oosterbos, Scholtenszathe, Emmerdennen
Eef Arnolds

Begin november staat stevast het zuidoosten van Drenthe op het programma, de streek waar nog zo veel blanco hokken op ons liggen te wachten. Vandaag inventariseerden we, gesplitst

in twee groepen, zes km-hokken ten oosten van Nieuw-Dordrecht en Barger-Oosterveld. Het Oosterbos is zo'n typisch verturfd berkenbos op gedeeltelijk vergraven veen dat doorgaans alleen wat triviale soorten oplevert. Ook nu was de conclusie: niet veel bijzonders. In de plaatselijk schrale berm van de Oosterveense Weg groeiden echter Gele knotszwam en Gewoon sneeuwzwammetje op, bepaald een opsteker voor de veenkoloniën!

Oostelijk van het Oosterbos is recent een nieuw landgoed aangelegd, Scholtenszathe. Het heeft een volledig ander karakter dan het Oosterbos want de aanplant is zeer jong, gevarieerd en aangelegd op voormalige, voedselrijke landbouwgrond. Dat was direct te zien aan de grote hoeveelheden brandnetels en paddenstoelen als de Grote beurszwam (*Volvariella gloiocephala*) en Anijschampignon (*Agaricus arvensis*). Het is ook een goed milieu voor Trechterzwammen, die hier de soortenlijst aanvoeren. Opmerkelijk was het veelvuldig optreden van de Witte anijstrechtterzwam (*Clitocybe albofragrans*), in Drenthe een zeldzaamheid en voor velen een nieuwe soort. Ook de Slanke anijstrechtterzwam (*C. fragrans*) en Stinkende trechterzwam waren plaatselijk talrijk. De brede grazige lanen en bermen van wijken door het terrein toonden her en der nog iets van het oorspronkelijke veenkarakter door soorten als Veenmycena, Zeggemycena en Bruinvoetmosklokje. Over vijftig jaar zal hier wellicht een indrukwekkend bos staan, met een heel andere mycoflora.

Om het verlangen van sommigen naar een ècht bos te bevredigen toog een uitgedunde groep in de namiddag naar de Emmerdennen. Inderdaad oude bomen genoeg en redelijk wat zwammen, zonder uitschieters. Het dagtotaal van 204 soorten was al met al verbazend hoog. Zuidoost-Drenthe is toch zo gek nog niet!

Bijzondere vondsten (15 Rode-lijstsoorten; in Emmerdennen met *) o.a.:

Klein oranje zandschijfje	KW	Byssonectria aggregata
Gele knotszwam	KW	Clavulinopsis helveola
Stinkende trechterzwam	GE	Clitocybe foetens
Bleke borstelkurkzwam	KW	Coriolopsis trogii
Bruinvoetmosklokje	KW	Galerina badipes
Gewoon sneeuwzwammetje	KW	Hygrocybe virginea var. virginea
Veen mycena	KW	Mycena megaspora
Zeggemycena	KW	Mycena saccharifera
Roodbruine franjehoed*	GE	Psathyrella frustulenta
Harig kaalkopje	VN	Psilocybe puberula

14 november. Omgeving Zandpol ten zuiden van Nieuw-Amsterdam

Rob Chrispijn & Bernhard de Vries

De ochtend brachten we grotendeels door in een berkenbosje tussen de Schuine Grup en Kanaal A met als voornaamste bijzonderheid dat er vier kilometerhokken samen komen. Het was zo'n kwarrelig bosje met berken op veen, zoals je in die streken vaker tegenkomt, en onze uitdaging was om er in elk kwadrant nog 25 soorten uit te peuren. Dat is gelukt, zonder dat er iets vermeldenswaardigs is gevonden. Of het moet de Spikkelplooiarasol (*Leucocoprinus brebissonii*) zijn, een karakteristieke soort voor de dalgronden in oostelijk Drenthe. Thuis determineerde Bernhard een korstzwam als het zeer zeldzame Getand huidje.

Die middag bezochten we twee hokken in het Dalerveense Veen met vrij veel gevarieerd bos. Ook hier ontfutselde Bernhard een bijzonder korstje aan moeder natuur: *Sistotrema sernanderi*, volgens de Verspreidingsatlas slechts bekend van Helmond en Gorssel. In een jonge sparreaanplant met manshoge brandnetels groeiden veel Donkere pronkriders (*Calocybe obscurissima*). Er stond ook een heksenkring van de zeldzame Bundelschijnridderzwam van wel 20 meter doorsnede. Het gebied wordt doorkruist door een goederenspoorweg. Op het schrale talud vonden we een paar aardige graslandpaddenstoelen. Behalve veel Vuurzwammetjes (*Hygrocybe miniata*) groeiden er Sneeuwvloksatijnzwam en Fijngeschubde aardtong.

Het totaal aantal van 207 soorten mag er wezen zo laat in het jaar. Daaronder waren slechts vijf Rode-lijstsoorten. Vermoedelijk heeft dit geringe aantal eerder te maken met de matige ecologische kwaliteit van de bezochte terreinen dan met het gevorderde seizoen.

Bijzondere vondsten:

Stinkende trechterzwam	GE	Clitocybe foetens
Cederhoutgordijnzwam	GE	Cortinarius parvanulatus
Sneeuwvloksatijnzwam	KW	Entoloma sericellum
Fijngeschubde aardtong	BE	Geoglossum fallax
Bundelschijnridderzwam	GE	Lepista ovisporum
Getand huidje	*	Phanerochaete magnoliae
Plooiwieswaaiertje	GE	Plicaturopsis crispa
---	*	Sistotrema sernanderi

19 november. Orvelte

Eef Arnolds & Bernhard de Vries

Zoals de laatste jaren gebruikelijk had het nog steeds niet noemenswaard gevoren, zodat we de Zwamdag begonnen met een ontspannen wandeling door het afwisselende, kleinschalige landschap tussen Westerbork en Orvelte. Zo'n beetje Drenthe in het klein met wat heide, bos, stuifzand, een ven, schrale graslanden, geploegde akkers, zandwegen en voetpadjes. Een in het kader van natuurontwikkeling vergraven akker, nu open grasland met jonge heide, trok de aandacht met knalrode Vuurzwammetjes. Er stonden andere kenmerkende soorten als Heideknotszwam, Kleverige aardtong, Veenvlamhoed en Gele moeraszwavelkop.

Het mycologisch meest interessante plekje op de wandeling was de omgeving van een stuifkuil in het Reijntjesbos. Onder de verspreide, oude dennen stonden mooie exemplaren van de Dennenslijmkop, karakteristiek voor dat schrale milieu én voor het late seizoen. Tussen wat heide en mos groeide, onopvallend maar toch herkend, de Grijsbruine zalmplaat. Middenin de zandkuil lagen de resten van een vreugdevuurtje met scherven van drankflessen en flinke brokken verkoold hout. Het is opmerkelijk hoe zeldzaam dit microbiotoop geworden is sinds het verbranden van hout in de open lucht aan een vergunning is gebonden, die voor dit fikkie stellig niet verleend was (zie ook bijdrage van Rob Chrispijn in dit nummer). Het was in feite de eerste flinke brandplek gedurende de PWD-excursies van dit jaar, en meteen was het raak. Er groeiden vier kenmerkende soorten, alle geplaatst op de Rode lijst: Brandplekbundelzwam, Gladsporig pekzwammetje en twee soorten bekerzwammen. De ene was het Bol pelsbekertje met een lichtgrijze binnenzijde en sterk behaarde bruine buitenkant; de andere de helemaal bruinzwart gekleurde, tegenwoordig uiterst zeldzame Beroete brandplekbekerzwam, microscopisch gemakkelijk herkenbaar aan de kogelronde, gladde sporen. Niet ver van de brandplek lag een dode Grove den met op een harsrijk plekje het Dennenharsviltkelkje (*Lachnellula calycina*). Zo namen we als werkgroep gepast afscheid van het seizoen met een fraaie lijst van 133 soorten en twee goed onderzochte kilometerhokken.

Bijzondere vondsten (12 Rode-lijstsoorten) o.a.:

Heideknotszwam	BE	Clavaria argillacea
Okervoetsatijnzwam	BE	Entoloma vinaceum var. vinaceum
Kleverige aardtong	BE	Geoglossum glutinosum
Veenvlamhoed	KW	Gymnopilus fulgens
Dennenslijmkop	BE	Hygrophorus hypothejus
Beroete brandplekbundelzwam	EB	Peziza endocarpoides
Brandplekbundelzwam	KW	Pholiota highlandensis
Gele moeraszwavelkop	BE	Psilocybe ericaeoides
Grijsbruine zalmplaat	BE	Rhodocybe caelata
Gladsporig pekzwammetje	BE	Tephrocybe atrata
Bol pelsbekertje	GE	Trichophaea hemisphaeroides

BRANDENDE KWESTIE

Rob Chrispijn

In de hens steken, de rode haan laten kraaien of de rode paarden zadelen. Zie hier enkele gezegden die de oerkracht van het vuur beschrijven. Het vuur, vanouds gevreesd om zijn vernietigende kracht. Wie wel eens een huis in vlammen heeft zien opgaan, kan niet anders dan ontzag en ontzetting voelen voor zoveel destructiviteit. Hoe erg ook voor de direct getroffenen, in het algemeen zou je kunnen stellen dat er in Nederland te weinig in rook opgaat. Sommige natuurgebieden zouden er van opknappen. Maar door strengere milieuregels mogen zelfs takken, snoeihout en stroresten niet meer zonder vergunning verbrand worden.

Een paar jaar geleden stak ik op advies van een oude buurman mijn greppel in de fik. De brandende laag oud gras zorgde voor een flinke rookontwikkeling. Binnen vijf minuten kwamen kinderen uit het dorp keihard aanfietsen om te zien wat er aan de hand was. Deze manier om van je vervilte graslaag af te komen, is zo in onbruik geraakt dat ik de kinderen moest uitleggen wat ik aan het doen was. Terwijl ik met een natte lap de vlammen doofde die uit de greppel probeerden te ontsnappen, kreeg ik van een voorbijganger te horen dat ik van geluk mocht spreken dat ik niet een forse boete kreeg.

Misschien als gevolg van strengere regels lijken natuurbeheerders de laatste tien jaar het verbranden van takhout en ander organisch materiaal geheel achterwege te laten. Het is dus niet zo vreemd dat brandplekpaddestoelen het moeilijk hebben in ons land. Van de 48 soorten staan er 46 op de Rode Lijst.

Brandplekonderzoek

Nadat ik in de tachtiger jaren serieus aan paddestoelen was gaan doen, kwam ik achter het bestaan van specifieke brandplekpaddestoelen door een artikel van Hans Geesink in Coolia. Dit stuk was een weerslag van vier jaar observaties aan een groot aantal brandplekken in natuurreservaat De Hoekenbrink bij Diever. In het vroege voorjaar van 1968 was hier een 7,5 ha groot gebied met vliegdennen gekapt, waarna het onbruikbare hout werd opgestapeld en verbrand. Op die manier ontstonden 175 brandplekken met een diameter van zo'n 2 meter.

Al meteen in datzelfde voorjaar verschenen de eerste brandplekpaddestoelen. In dit geval waren dat de Brandplekinktzwam (*Coprinus angulatus*) en de Zemelige brandplekbekerzwam (*Peziza echinospora*). In de loop van dat seizoen volgden nog een stel andere bekerzwammen. Onder de vijftig soorten binnen dit geslacht zitten maar liefst elf brandpleklijefhebbers. Het was opvallend dat vooral ascomyceten deze verse brandplekken koloniseerden. Het tweede najaar lieten de meeste bekerzwammen zich al niet meer zien, maar werd hun plaats overgenomen door een aantal plaatjeszwammen. Daarvan was de Brandplekbundelzwam (*Pholiota highlandensis*) de meest algemene; deze soort verscheen hier met vele honderden exemplaren. In het vierde jaar na de brand was de weelde aan brandplekpaddestoelen afgelopen en raakten de brandplekken begroeid met mossen en gras.

As

Behalve het raadsel hoe ook zeer zeldzame soorten kans zien om schijnbaar van uit het niets een verse brandplek te koloniseren, is het ook interessant om te kijken naar welke omstandigheden een brandplek nu aantrekkelijk maken voor de specifieke brandpleksoorten. Daar is door verschillende mycologen onderzoek naar gedaan. Allereerst is het duidelijk dat veel concurrenten zijn uitgeschakeld. Op een vuurplaats kan de temperatuur wel tot 500 graden Celsius zijn opgelopen, dus een ontkiemende spore bevindt zich in vrijwel steriele grond. Meer aan de rand van de brandhaard stijgt de temperatuur van de humuslaag tijdens de brand slechts tot zo'n 50 of 60 graden. Het blijkt dat de kiemkracht van de al eerder genoemde Brandplekinktzwam duidelijk toeneemt door verwarming tot 60 graden gedurende

een half uur. Aangezien dit in Diever de eerste kolonisor was, is het best mogelijk dat sporen van deze soort al in de bodem zaten en door de brand geactiveerd werden.

As is verbrande turf, zegt het spreekwoord, maar ook na het verbranden van hout blijft er as achter. Deze as is sterk basisch. De zuurgraad of pH wordt uitgedrukt met een getal dat loopt van 1 tot 14. Een laag getal betekent sterk zuur, pH 7 is neutraal en daarboven wordt een stof of oplossing steeds meer basisch (of meer alkalisch, zoals het ook wel genoemd wordt). Direct na een brand is de pH van de aslaag 10, sterk basisch dus. Deze zakt dan in de loop van twee jaar geleidelijk tot pH 7,5. Na veertig weken blijken de meeste zouten uit de aslaag te zijn weggespoeld, behalve de bicarbonaten die nog ruim drie jaar aanwezig blijven. Deze brandplekchemie lijkt bepalend voor het voorkomen van sommige paddenstoelen die we daarom brandplekpaddenstoelen zijn gaan noemen. Van een aantal soorten is inmiddels bekend dat hun maximumgroei ligt bij een pH tussen 6,5 en 8. Een proef met het uitstrooien van het sterk basische calciumcarbonaat op open plekken in een bos leverde de komst van een aantal brandplekpaddenstoelen op. Van een brandpleksoort als de Spleijtplaat (*Myxomphalia maura*) is bekend dat die ook in kalkrijke en mineraalrijke naaldbossen kan voorkomen. Ik heb hem een keer gevonden in het Dieverveld langs een schelpenfietspad door een sparrenbos.

Vuurzee

Bosbranden leveren een ander soort substraat op. Zo'n brand raast door het landschap, waardoor het dikkere hout oppervlakkiger verbrandt, de temperatuur minder hoog oploopt en de aslaag dunner is. Bij een grote bosbrand op de Veluwe, ter hoogte van Kootwijk was de verkoolde strooisellaag vrij dun, niet meer dan 1 of 2 cm. Hier was, na de regen in september en twee maanden na de brand, het Gewoon houtskoolbekertje (*Anthracobia meloma*) de eerste brandplekpaddenstoel. Ondanks zijn geringe grootte stak hij door zijn massale voorkomen en opvallende oranje kleur prachtig af tegen de zwartgeblakerde bodem. Ook in dit met grove den begroeide voormalige stuifzandgebied waren de ascomyeten onder de brandplekpaddenstoelen als eerste present. Maar het waren hier wel andere soorten dan op die vuurplaatsen in Diever. Een jaar later verscheen als eerste plaatjeszwam de Brandplekbundelzwam, even massaal als de toen ook aanwezige Oliebolzwam (*Rhizina undulata*). Laatstgenoemde is een wortelparasiet op door brand verzwakte of stervende naaldbomen. De Oliebolzwam werd in bosbeheerderskringen wel Koffievuurtjeszwam genoemd door het effect dat (oppervlakkig) branden heeft op het voorkomen van deze zwam. Door zijn parasitaire gedrag waren bosbouwers niet blij met deze soort en het was een van de redenen om in bossen minder takhout te verbranden. Langs een fietspad bij Vledderveen heeft jaren geleden een minibrand gewoed waarbij de berm over een lengte van 10 meter geblakerd was. Ondanks deze geringe verkoling verscheen in de buurt van de enige den na een half jaar de Oliebolzwam als een wonderlijke vergroeiing van halve bruine bollen. Ook het jaar daarop waren er nog een paar te zien. Helaas heb ik er niet op gelet of de getroffen den ook daadwerkelijk het loodje heeft gelegd.

Barbecue

Een derde brandplekkenbiotoop wordt gevormd door de restanten van kampvuurtjes en barbecues op, al of niet officiële, recreatieterreinen. Doordat bosbranden schaars zijn en verbranding van afvalhout nauwelijks meer plaatsvindt, zijn recreatieve vuurplaatsen vaak nog de enige kans om brandplekpaddenstoelen tegen te komen. Eind november vond ik vorig jaar op een recreatieterrein ZW van Assen een heel donkere, platronde bekerzwam. Hij stak slecht af tegen de zwarte ondergrond en omdat het al begon te schemeren was het alleen maar door met mijn neus bijna boven de brandplekken te hangen dat deze bekerzwam buit kon worden gemaakt. Onder de microscoop had hij ronde sporen met stompe wratten en daarmee kom je uit op *Peziza trachycarpa*, de Purperbruine brandplekbekerzwam. Volgens het

Overzicht niet meer gevonden sinds 1976, maar de laatste jaren weer van verschillende locaties gemeld, onder meer van het Abbertstrand in Oostelijk Flevoland waar dankzij de voorliefde van Duitse kampeerders om 's avonds fikkie te stoken meer interessante brandplekpaddestoelen zijn aangetroffen. Dus leve recreanten en overjarige padvinders. Dankzij hen komen we af en toe nog eens een brandpleksoort tegen!

Daar zouden mycologen met ruime tuinen natuurlijk zelf aan kunnen bijdragen door af en toe eens wat dood hout te verbranden. Als dat naaldhout betreft maak je kans op een ontmoeting met, volgens mij, een van de mooiste brandplekpaddestoelen: het Gewoon brandplekkelkje (*Geopyxis carbonaria*), inmiddels allerminst gewoon maar uitgesproken zeldzaam. Het zijn fraai geproportioneerde, oranjebruine urtjes van een paar centimeter groot en een snoezig gekarteld wit randje. Jaren geleden, tijdens een verenigingsweekend in Limburg waren ze te bezichtigen op een brandplek op de Vaalser Berg en deze aanblik vormde toen voor mij het hoogtepunt van dat weekend.

Op naar Uddel!

Wie na het lezen van dit verhaal wel eens met eigen ogen brandplekpaddestoelen wil zien, wordt dit voorjaar op zijn wenken bediend. Acht mei jl. is, volgens berichten in de krant, op de Kroondomeinen honderd hectare natuurgebied door brand verwoest. De N344 tussen Apeldoorn en Uddel moest er voor worden afgesloten. Plaatselijke mycologen zullen ongetwijfeld de exacte locatie van deze bosbrand kunnen vertellen. Afhankelijk van de neerslag zal een bezoek aan dit gebied over enkele maanden de moeite waard zijn!

Literatuur

- Berg, T.A. van den. 2000. Notities uit de IJsselmeerpolder 6. *Coolia* 43: 23-24
Bos, L. 1998. Het jaar na de brand bij Kootwijk. *Coolia* 41: 8-16
Bos, L. 2001. Het verdere verloop van de brandplekpaddestoelen in Kootwijk. *Coolia* 44: 92-101.
Geesink, J. 1972. Vier jaar mycologische observaties op brandplekken. *Coolia* 15: 118-132
Veerkamp, M. 1998. Paddenstoelen van brandplekken sterk achteruitgegaan. *De Levende Natuur* 99: 62-66.

Brandplekbundelzwam (*Pholiota highlandensis*)

ECOLOGISCH BERMBEHEER

Cees Koelewijn

Tijdens een excursie van de PWD op 29 oktober 2001, vonden we in een berm langs de Kolonievaart bij Veenhuizen wasplaten. Van soorten als de Zwartwordende wasplaat (*Hygrocybe conica*) en het Gewoon sneeuwzwammetje (*H. virginea* var. *virginea*) ga je niet echt uit je dak, maar toen daar de Slijmwasplaat (*H. laeta*) werd ontdekt, werd dat anders. Volgens Rob Chrispijn was dat een zeldzame en ernstig bedreigde soort en zo'n berm verdient het om ecologisch verantwoord beheerd te worden. Aangezien het IVN in die tijd met de gemeente Noordenveld in overleg was om ecologisch bermbeheer op de kaart te krijgen, leek het een mooi klusje voor mij dit te bewerkstelligen. Na geïnformeerd te hebben bij de gemeente en vervolgens de provincie, waterschap, Rijkswaterstaat en een gedeputeerde wist ik nog niet wie verantwoordelijk was voor de berm. Soms is het dan maar beter het moede hoofd in de schoot te leggen; dit schoot niet op.

Met de gemeente Noordenveld werd later wel overeenstemming bereikt om op bescheiden schaal bermen tussen Langelo en het Oostervoortsche Diep ecologisch te beheren. Voor het IVN diende de gemeente Assen als voorbeeld, waar het besef leeft dat ecologisch beheer (verschraling) leidt tot 'boeiende bermen': meer bloemen, insecten en andere natuur waaronder zeldzame(re) paddenstoelen. Bovendien neemt als gevolg van de verschraling de hoeveelheid af te voeren maaisel af wat op den duur kostenbesparing betekent.

Natuurontwikkeling en kostenbesparing op termijn waren voor de gemeente Noordenveld (lees de wethouder) helaas minder belangrijk. Per jaar wordt nu bekeken of het project een vervolg krijgt want klaarblijkelijk is groenbeheer een sluitpost op de begroting. In het betreffende gebied heeft Staatsbosbeheer steeds meer grond in bezit. Toch is de landbouw alom tegenwoordig en de waterhuishouding daarop afgesteld. Een ander minpunt is dat er om verkeerstechnische redenen de eerste meter van de bermen twee keer per jaar geklepeld wordt wat vermistend werkt. Je zou je kunnen afvragen: Hoezo ecologisch beheer?

De verrijkende werking van het klepelen zie je niet alleen terug in de eerste meter vanaf de weg maar, door inspoeling van voedingsstoffen, ook in de tweede. In zo'n strook zie je nogal eens ruigtkruiden als Fluitenkruid, Berenklauw en Kropaar. Voorbij die strook uit de verschraling zich door o.a. het voorkomen van Blauwe knoop, Struikheide en Zandblauwtje. Jaarlijks wordt de hele berm in september gemaaid en binnen een week wordt het maaisel afgevoerd. Gelukkig komen in dit gebied sowieso nogal wat schrale milieus voor en daar kan de cyclomaaier even omhoog.

Voor de mycoflora laat de mate van verschraling significante verschillen zien met als exponent voor het rijkere milieu de Dooiergele mestzwam (*Bolbitius vitellinus*). Verder noem ik het Plooirokje (*Coprinus plicatilis* s. lato), Paarse- en Roodbruine schijnridderzwam (*Lepista nuda* en *L. flaccida*) en de Nevelzwam (*Clitocybe nebularis*). Zodra het milieu schraal werd, zagen we (de inventarisatie deed ik samen met Henk Pras) vooral de Gele knotszwam (*Clavulinopsis helveola*). Verder soorten als Bruine satijnzwam (*Entoloma sericeum*), Zandkaalkopje (*Psilocybe montana*) en zelfs de Fijnschubbige aardtong (*Geoglossum fallax*). Uiteraard troffen we daar de nodige wasplaten: Gewoon vuurzwammetje (*Hygrocybe miniata*), Sneeuwzwammetje, Zwartwordende wasplaat, Gewone weidewasplaat (*H. pratensis* var. *pratensis*) en, jawel, de Slijmwasplaat. Die laatste soort is in 2004 in Drenthe vooral door Anneke Palthe in nogal wat kilometerhokken gevonden, zoals blijkt uit een recent artikel van Eef Arnolds in *Coolia* (49: 4-10. 2006).

Misschien is de Slijmwasplaat verdwenen uit de berm aan de Kolonievaart. Maar gelukkig blijkt de soort op onverwacht veel plaatsen in Drentse bermen te groeien. Een kwestie van zoeken op de juiste plekken met het juiste beheer!

WAT DOET DE PADDESTOELENWERK GROEP DRENTHE?

De doelstellingen van de PWD zijn:

- Het organiseren en stimuleren van paddenstoelenonderzoek in Drenthe, vooral door middel van inventarisaties en het houden van bijeenkomsten.
- Het verzamelen van paddenstoelengegevens over Drenthe in een databestand in nauwe samenwerking met de Nederlandse Mycologische Vereniging.
- Het publiceren over paddenstoelen in Drenthe in een nieuwsbrief en in bestaande tijdschriften. Het is de bedoeling dat de gegevens over enkele jaren gebundeld worden in een provinciale paddenstoelenatlas, vergelijkbaar met de reeds verschenen atlassen voor broedvogels, hogere planten en dagvlinders.
- Het beschikbaar stellen van paddenstoelengegevens aan terreinbeherende instanties en het verstrekken van beheersadviezen om mycologische waarden te behouden of te vergroten.
- In voorkomende gevallen het uitvoeren van (betaalde) opdrachten wat betreft veldonderzoek aan paddenstoelen.
- Educatie op het gebied van paddenstoelenkennis en -bescherming door onder andere het organiseren van voor het publiek toegankelijke excursies en lezingen, alsmede het verlenen van medewerking op het vlak van natuureducatie.
- Het verstrekken van informatie over paddenstoelen aan geïnteresseerden, terreinbeheerders en aan de provinciale media.

Ook belangstellenden uit andere delen van Nederland zijn van harte welkom om deel te nemen aan de activiteiten van de werkgroep!!

DE NIEUWSBRIEF

De Paddestoelenwerkgroep Drenthe verspreidt één keer per jaar een nieuwsbrief onder haar medewerkers, organisaties actief in natuurstudie, natuurbescherming en groenbeheer en andere belangstellenden. Men kan deze nieuwsbrief kosteloos ontvangen door zich schriftelijk op te geven bij het secretariaat.

Vaste rubrieken in de nieuwsbrief zijn:

- Beknopte verslagen van excursies van de werkgroep.
- Een overzicht van de vorderingen van de paddenstoelenkartering in Drenthe.
- In de rubriek 'Paddenstoelenbeheer' wordt een bepaald facet van natuurbeheer of groenbeheer behandeld dat van belang is voor de paddenstoelenflora.
- Het activiteitenprogramma voor het komende seizoen.

Daarnaast kunnen andere korte artikelen, die van belang zijn voor de paddenstoelen in Drenthe, worden opgenomen.

Leden van de werkgroep verzorgen daarnaast jaarlijks een bijdrage over paddenstoelen in het herfstnummer van Het Drentse Landschap, het tijdschrift van de gelijknamige stichting.